

Oppdrag til Forskningsrådet i forbindelse med langtidsplanen for forskning og høyere utdanning

Grunnleggsdokument for investering i infrastrukturer for FAIR forskningsdata og særlig relevante forvaltningsdata for forskning

Bakgrunn

Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning skal revideres, bl.a. for å bli et enda bedre verktøy for å ta inn over seg endringer i kunnskapslandskapet og utvikle forsknings- og innovasjonspolitikken i tråd med viktige nasjonale og internasjonale utviklingstrekk. Digitalisering er et slikt trekk. Sammen med en grønn giv står det digitale skiftet øverst på EUs forsknings- og innovasjonspolitiske dagsorden. Det står også sentralt i Norges forsknings- og høyere utdanningspolitiske samarbeid med særlig viktige land (utpekt i regjeringens nye Panorama-strategi for 2021-2027).

Skal vi dra nytte av mulighetene digitaliseringen gir, må vi legge til rette for et forsknings- og utdanningssystem som understøtter datadrevet forskning, forvaltning, tjenesteutvikling og verdiskaping på en bærekraftig og etisk forsvarlig måte. Dette fordrer økt bevissthet om rammene for datadeling, dvs. tilstrekkelig kompetanse om sikkerhetspolitiske problemstillinger, personvern, immaterielle rettigheter og forretningshemmeligheter.

Forskningsdata skal åpnes når de kan og skjermes når de må. I regjeringens *Nasjonale strategi for tilgjengeliggjøring og deling av forskningsdata*, i Forskningsrådets policy for åpen forskning, i Horisont Europa og i OECD anbefales det at forskningsdata skal håndteres i samsvar med de internasjonalt etablerte FAIR-prinsippene. Forskningsdata skal være:

Findable - gjenfinnbare;

Accessible - tilgjengelige;

Interoperable - Data skal kunne åpnes, forstås, kombineres, gjenbrukes og bearbeides uten begrensinger, både nå og i fremtiden

Reuseable - gjenbrukbare

Bedre tilgjengeliggjøring og mer gjenbruk av forskningsdata og særlig relevante forvaltningsdata for forskning kan bidra til vitenskapelige fremskritt ved at hver enkelt forsker får et større datagrunnlag å bygge på og til økt etterprøvnbarhet og bedre kvalitetssikring av tidligere forskningsfunn. Det bidrar også til lavere samlet ressursbruk knyttet til datafangst, til mindre rapporteringsbehov og survey-tretthet og til at man unngår å gjennomføre like typer datainnsamling flere ganger. En sterkere delingskultur gjør det mulig for studenter med beskjedne ressurser og tid å arbeide med interessante og aktuelle data og bidra til forskningen. Bedre tilgang til forskningsdata kan bidra til innovasjon og verdiskaping ved at andre aktører enn forskere kan se nye bruksområder. Det kan bidra til smartere

tjenesteutvikling i offentlig sektor, muligheter for ny næringsvirksomhet og flere arbeidsplasser. Et selvstendig og viktig poeng er at større åpenhet og bedre innsyn i forskningen kan bidra til å styrke tilliten til forskere og til forskningsresultater.

Problembeskrivelse

Målsettingen er at vi i Norge skal samarbeide om investeringer i og forvaltning av infrastrukturer for deling av forskningsdata og særlig relevante forvaltningsdata for forskning på en måte som gir best mulig samfunnsøkonomisk nytte, dvs. for både offentlig og privat sektor.

Infrastrukturlandskapet knyttet til lagring og deling av forskningsdata er uoversiktlig. Det finnes en rekke relevante internasjonale infrastrukturer, både fagspesifikke og generelle. Det finnes nasjonale aktører som Norsk Senter for forskningsdata AS (NSD), Uninett AS og Uninett Sigma2, som over lang tid har drevet infrastrukturer for lagring, og i økende grad også deling av, forskningsdata, og tilbudt regnekraft. Disse nasjonale aktørene suppleres av både institusjonsbaserte og fagdisiplinbaserte infrastrukturtenester. Mange av disse er utviklet som del av prosjekter finansiert gjennom Forskningsrådets nasjonale infrastrukturordning eller programmer for IKT.

Ytterligere investering i og samordning av infrastruktur for deling, tilrettelegging og forvaltning av FAIR forskningsdata (både generisk e-infrastruktur og områdespesifikke forskningsdatainfrastrukturer) er nødvendig for å oppnå mer gjenbruk og viderebruk av forskningsdata. Videre er det ønskelig at infrastrukturer for forskningsdata samspiller godt med infrastrukturer for særlig relevante forvaltningsdata for forskning. Derfor bør forskningsinstitusjoner, forvaltningsorganer med ansvar for særlig relevante forvaltningsdata for forskning og næringslivsaktører i større grad gå sammen og definere hvilke datasett/datastrømmer det særlig er etterspørsel etter og hvilke infrastrukturbehov som bør dekkes. Det bør utarbeides et grunnlag for å kunne etablere et mål bilde og felles prinsipper for hvordan behovene på institusjonelt, nasjonalt og internasjonalt nivå skal dekkes. Mål bilde og prinsipper bør også ligge til grunn for koordinerte søknader til konkurransearenaer som Forskningsrådets nasjonale infrastrukturordning, forskningsinfrastrukturprogrammet i Horisont Europa, Digitaliseringsdirektoratets medfinansieringsordning eller Programmet for et digitalt Europa (DIGITAL).

Oppdrag

Departementet ber Forskningsrådet, i samarbeid med Unit, NSD, Uninett og Uninett Sigma2 (etter 1. juli Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse og det kommende tjenesteleveranseorganet), om (i) å nedsette et utvalg bestående av deltagere fra forskningsinstitusjoner, tjenestetilbydere, næringslivet og forvaltningsorganer med ansvar for særlig relevante forvaltningsdata for forskning og (ii) etablere et sekretariat for utvalget med deltakere fra relevante underliggende organer under Kunnskapsdepartementet med viktige og komplementære oppgaver på området. I tillegg kan det vurderes å nedsette en referansegruppe for arbeidet.

Med grunnlag i relevante arbeider ber KD utvalget om å levere et forslag til grunnlagsdokument for investeringer i infrastrukturer for FAIR forskningsdata og særlig relevante forvaltningsdata for forskning, som minimum skal inkludere følgende innholdselementer:

- hvilke tjenester som vil være hensiktsmessige
- hva som bør løses innenfor det enkelte forskningsprosjekt eller på institusjonelt nivå
- hva som bør organiseres som nasjonale fellestjenester
- hva som bør løses gjennom internasjonalt samarbeid
- peke på områder der det er nødvendig å sette i gang felles prosjekter
- anbefaling om ambisjonsnivå, inkludert hvilke ambisjoner Norge kan ha i det europeiske samarbeidet på området

Forskningsrådet, i samarbeid med Unit, NSD, Uninett og Uninett Sigma2 (etter 1. juli Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse og det kommende tjenesteleveranseorganet), skal bistå utvalget med å sikre god involvering av alle relevante aktører i prosessen.

Frist

Kunnskapsdepartementet ber om å få innspill innen **1. mai 2022** og ber om å bli jevnlig orientert underveis.